

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาเครือข่ายชุมชนที่มีศักยภาพในพื้นที่คลัสเตอร์ท่องเที่ยวไทยเขตพัฒนาเมืองมรดกโลก และพื้นที่เชื่อมโยงภายใต้บริบท AEC ให้สามารถพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เพิ่มขึ้น 2) หนุนเสริมเครือข่ายชุมชนบ้านเด่นวัว ไทยชนะศึก สวรรคโลก และชุมชนชมพูให้สามารถนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และเส้นทางท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าเพิ่มแก่ชุมชน และสร้างการเรียนรู้คุณค่าทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชนแก่ผู้มาเยือน 3) หนุนเสริมการบูรณาการผลการวิจัยสู่การพัฒนาเป็นนวัตกรรมที่สร้างการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนแก่คนในชุมชน และผู้มาเยือนเกิดสำนึกในคุณค่าของโบราณคดีบ้านวังหาด และ 4) ติดตามศึกษาวิเคราะห์และประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนที่ผ่านการพัฒนาด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่นำไปสู่การวางแผนอนาคตในการสร้างเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มุ่งหวังให้ชุมชนใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ ซึ่งในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ของชุมชนเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย การออกแบบวิจัย การวางแผนปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การประเมิน และสรุปบทเรียน เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยชาวบ้าน คนในชุมชน นักวิชาการ ข้าราชการนักพัฒนา และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่วมสร้างความรู้และกลไกการจัดการปัญหา ที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชนในพื้นที่วิจัย ชุมชนสามารถบริหารจัดการและให้บริการ CBT แก่ผู้มาเยือนได้

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีมรดกวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย รวมถึงความหลากหลายของกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม และวิถีถิ่นของชุมชน จนนำมาเป็นทุนในการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 โครงการ 2) ชุมชนบ้านเด่นวัว จังหวัดตาก ชุมชนไทยชนะศึก และชุมชนสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย และชุมชนชมพู จังหวัดพิษณุโลก สามารถใช้กระบวนการ CBR พัฒนาการจัดการ CBT จนมีทักษะความสามารถในการจัดกิจกรรมตามเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงมีศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มาเยือนชุมชน 3) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนบ้านวังหาด จังหวัดสุโขทัย ได้ข้อสรุปช่องว่างขีดความสามารถที่ชุมชนต้องได้รับการพัฒนา มี 5 ด้าน และ 4) การวางแผนยกระดับและขยายผลชุมชนท่องเที่ยวเหนือล่าง 21 พื้นที่ ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องปรับฐานคิด โครงสร้างการบริหารจัดการ รวมถึงกลยุทธ์การทำงานหนุนเสริม และต้องพัฒนาทักษะความสามารถที่จำเป็นต่อการยกระดับสู่ความเป็นมืออาชีพเพิ่มขึ้น